

Бібліографія

1. Гамм, Т. А., Гривко, Е. В., & Долгих, Е. С. (2015). Об экологической оптимизации городской среды (на примере Южного округа г. Оренбурга). *Вестник Оренбургского ГУ*, 6(181), 78–84.
2. Ильин, И. В., Ионцев, В. А., Кашуро, И. А., & Киетенко, Н. М. (2011). *Механизмы повышения комфортности проживания населения крупных городов в условиях глобализации (на примере г. Москвы)*. Создание и внедрение инновационной образовательной программы «Мониторинг и управление глобальными процессами в больших городах. МГУ. https://www.msu.ru/projects/amv/doc/h1_1_1_5_nim_3.pdf
3. Назарук, М. М., & Жук, Ю. І. (2014). Алгоритм соціально-екологічного дослідження малих міст. *Наукові записки Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка.*, 1, 8–15.
4. Онищак, О. В., Король, О. Ю., Радченко, О. В., Адаменко, Т. І., Антощук, М. Л., Бабіченко, В. М., & та інші. (2009). *Комплексний атлас Київської області*. ДНВП Картографія.
5. Подорожко, Н. О. (2006). Оцінка структури природного каркасу адміністративної області та адміністративного центру (На прикладі Київської області та міста Києва). *Мат. Міжнар. наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої 155-річчю видатного дослідника Придніпров'я В.О. Домгера*, 3, 44–47.
6. Прохорова, Л. А. (2010). К вопросу о необходимости геоэкологической паспортизации города (на примере г. Мелитополя). *Материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, посвященной 100-летию основания поселения в Нижневартовске*, 81–83.
7. Шевченко, О. В. (2015). Еколого-економічний стан сільськогосподарського землекористування Київської області. *Економіка та екологія землекористування*, 2(3), 90–100.
8. Elmqvist, T., Setälä, H., Handel, S., van der Ploeg, S., Aronson, J., Blignaut, J. N., Gómez-Baggethun, E., Nowak, D. J., Kronenberg, J., & de Groot, R. (2015). Benefits of restoring ecosystem services in urban areas. *Environmental Sustainability*, 14, 101–108. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2015.05.001>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

В.С. Іваненко

Миколаївський національний аграрний університет, e-mail: valeria857@ukr.net

Україна володіє високим туристично-рекреаційним потенціалом. На її території зосереджені унікальні природні та рекреаційні ресурси, об'єкти національної і світової культурної та історичної спадщини, де проходять важливі економічні, культурні та суспільні події. У багатьох регіонах Миколаївської області представлений широкий спектр потенційно привабливих туристичних об'єктів і комплексів, що користуються великою популярністю у вітчизняних та іноземних туристів. Головна мета сільського зеленого туризму – сформувати новий туристичний продукт, що виходить за рамки традиційного уявлення про туристичну пропозицію України, і має враховувати природну, історико-культурну специфіку регіонів, а також більш істотно урізноманітнює традиційні пропозиції України.

Ключові слова: сільський зелений туризм; турпродукт; регіональний розвиток; сільські території; соціальна сфера села.

PROSPECTS OF RURAL GREEN TOURISM DEVELOPMENT IN THE MYKOLAIV REGION

Ukraine has a high tourist and recreational potential. Its territory is home to unique natural and recreational resources, objects of national and world cultural and historical heritage, where important economic, cultural and social events take place. In many regions of the Nikolaev area the wide range of potentially attractive tourist objects and the complexes which are very popular at domestic and foreign tourists is presented. The main goal of rural green tourism is to form a new tourist product that goes beyond the traditional idea of the tourist offer of Ukraine, and should take into account the natural, historical and cultural specifics of the regions, as well as more significantly diversify the traditional offers of Ukraine.

Key words: rural green tourism; tour product; regional development; country territories; social sphere of the village.

Методи та матеріали. Сільська територія у сучасному розумінні є складною та багатofункціональною системою, здатною до самоорганізації, яка об'єднує природно-географічні та виробничо-господарські зони адміністративно-територіальних утворень у сільській місцевості. Вона характеризується сукупністю особливостей, зокрема площею земельних угідь, на яких вона розмі-

цена; кількістю тих, хто проживає, і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами виробництва; розвитком соціальної та виробничої інфраструктури; формою зайнятості тих, хто проживає на ній.

Результати та обговорення. Українське село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, самою природою даровані мальовничі ландшафти; наділене багатими лікувально-рекреаційними ресурсами. В теперішніх умовах світової пандемії, пов'язаної з поширенням вірусу COVID-19, все більшої актуальності набирає сільський зелений туризм. Він визначається як спрямована мандрівка в сільську місцевість з метою ознайомлення з місцевою культурою та історією природного середовища, яка не порушує цілісності екосистеми, при цьому робить охорону природних ресурсів вигідною для сільських мешканців.

Відпочинок на фермі або в колоритному селі з традиціями та історією явище для Миколаївської області досить нове. Тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму визначається як відпочинковий вид туризму. Головною фігурою в забезпеченні функціонування відзначеного виду туризму, в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчування і знайомить з особливостями сільської місцевості. Жителі сіл не раз з посмішкою спостерігали, як захоплюються життям в селі городяни. Їх розчулює і вражає жива корова, лазня, яку топлять «по-чорному», криниця з «журавлем», можливість спати в гамаку під яблунею або в дерев'яному будинку на печі. А вже виводок курчат зустрічають радісним писком не лише діти, але і дорослі. Вітчизняні експерти розвитку галузі радять власникам садиб та фермерам оперативного вивчити попит, підготувати цікаві пропозиції, ефективно рекламувати, налагодити якісний сервіс за помірними цінами, співпрацювати з туроператорами.

На Миколаївщині сільський зелений туризм має достатній потенціал та всі можливості для успішного й сталого розвитку – унікальний природний комплекс, сприятливий клімат, щедрість землі, гостинність місцевих жителів, достатня кількість об'єктів відпочинку у сільській місцевості: садиби, селянські і фермерські господарства, комплекси рибалки. Але вибагливість туристів до сучасного інфраструктурного облаштування, спектру послуг та сервісу, навіть у сільській місцевості, з кожним роком зростають, тому власникам садиб варто невідкладно розвивати та удосконалювати свій бізнес відповідно до вимог сьогодення, підвищувати свій професійний рівень та персоналу.

Відпочинок у селі може бути особливо цікавим тоді, коли до нього долучаються цікаві екскурсійні маршрути, що розкривають витoki та джерела народної культури та мистецтва, літератури, української духовності в цілому. Це й є ознайомлення з численними центрами народних художніх промислів, ткацтва, вишивання, гончарства, малярства, різьблення по дереві, лозоплетіння.

На степовому півдні України, що славиться ласкавими сонячними днями, знаходиться Новобугський район Миколаївської області, де розташований регіональний ландшафтний парк (РЛП) «Приінгульський» – одне із семи природних чудес області. Це – складова природно-заповідного фонду України, що є загальнонаціональним надбанням. Тут гармонійно поєднуються річки Інгул, Березівка, Стівнова, Сагайдак, Софіївське руслове водосховище, виходи Українського кристалічного щита, лісові насадження та байраки. Подорожуючи Приінгуллям можна побачити природні і історико-культурні об'єкти, наприклад, окрасу краю – Свято-Михайлівський жіночий монастир (більш відома назва – Пелагеївська церква), одну з найстаріших будівель Новобузького колишнього маєток Тропіних, мирового судді Ново-Бузької та Миколаївської волостей Херсонського повіту.

Туристський комплекс «Садиба Тропіних» складається із візит-центру, офісу парку, музею, міні-готелю типу хостелу на 20 осіб, сауни, дитячого майданчика, зоокуточку свійських тварин, конюшні, старовинного льодяника та місця для соління овочів – це основа для просування туристського продукту РЛП «Приінгульський». Поруч із садибою розташовані об'єкти для відвідування – підвісний міст на р. Інгул, Щорсівський парк. В парку можуть відпочивати туристи, що зупиняться в туркомплексі.

Прогуляно-пізнавальні маршрути прокладені по балці Табірній, Каламурзиній, вздовж Софіївського гідровузла, по Сагайдацькому каньйону, на плато Чортів міст з оглядом мальовничих пейзажів, видатних місць. По маршруту екостежки встановлені малі архітектурні форми, інформаційні щити, облаштовані оглядові майданчики. Поза рекреаційним сезоном садиба Тропіних може використовуватися як екологічний центр для дітей з прилеглих сіл (с. Щорсове, Софіївка – пішохідне сполучення).

Для розвитку сільського туризму на території РЛП «Приінгульський» пропонується облаштувати ще одну пілотну садибу в с. Розанівка та показати на прикладі місцевим жителям можливості

та перспективи її використання (в сільській місцевості такий метод агітації є більш переконливим). Прилегли села, де можна розвивати сільський туризм, – це Розанівка, Кам'янка, Новорозанівка, Пелагеївка, Софіївка, Щорсове.

Перспективними будуть екскурсії на байдарках, кінні прогулянки, велосипедні маршрути, прогулянки на водних велосипедах, що робитимуть більш різноманітним та цікавим відпочинок; наметові табори для відпочинку вихідного дня та пікнікових виїздів; створення кемпінгів – послуги для туристів-автомобілістів. Передбачається створення «Зеленого» туристичного острова посередині Софіївського водосховища, з якого відкриваються види на Пелагеївську церкву, прилеглу акваторію та береги Софіївського водосховища. В майбутньому це центр розваг в природних умовах, музей під відкритим небом, «острів екологічної просвіти», візит-центр під відкритим небом.

Список туристичної привабливості області продовжує сільський туристичний об'єкт «Хутір-зимівник козацького полковника Бугогардової паланки 17-18 століття» (історична реконструкція), пов'язаних з існуванням Вольностей Війська Запорозького – першоджерела волелюбності українського народу. Туристичний маршрут включає екскурсії до козацьких бойових постів, переправ, млинів, а також до інших історичних об'єктів доби бронзи та кам'яного віку.

Хутір-зимівник – ключовий елемент туристичної інфраструктури цього маршруту, призначений для ознайомлення з побутом та життям українського народу на межі 17-18 століть, а також для відпочинку та годування туристів в атмосфері історичної ідентичності. На місці збереглися залишки кам'яного реду, та очевидне місцезнаходження сторожової вежі. Козацький укріплений пост «Кам'яний Шанець» використовувався для контролю за кордоном та стратегічною переправою через р. Південний Буг.

Ціль проекту: відновлення культурної і духовної спадщини козацтва, патріотичне виховання молоді, розвиток туристичної привабливості області, залучення молоді до традицій козацтва, розвиток духовності, відновлення народної пам'яті та історичної правди.

Українське козацтво протягом усього часу свого існування було важливою частиною адміністративного та господарського устрою Запорозьких Вольностей. Зимівник це не тільки джерело добробуту та осередки козацького господарювання, але і охорона козацьких традицій. В зимівниках осідали старі козаки, вже неспроможні нести військову службу, вони були зберігачами традицій та козацьких звичаїв, вчителями молоді. У нового покоління що зростало в зимівниках, завдяки особливим умовам виховання та близького до природи способу життя формувалася козацький тип особистості – специфічний розумовий склад та особливі навички і вміння.

З метою популяризації туристичного потенціалу і підвищення туристичного іміджу Миколаївщини поблизу села Трудове Вознесенського району Миколаївської області створено перспективний туристичний маршрут «Рацинська Дача» – пам'ятник степового лісорозведення. На схилах і прилеглий території природного байраку ростуть дуби, клени, берези, липи та інші дерева і кущі. Гордість «Рацинської Дачі» – березовий гай. Вчені порахували, що в ясний день у розпал цвітіння липи бджоли з одного гектара збирають близько тисячі кілограмів меду. Прогулюючись лісом, можна зустріти зайця, лисицю, кабана, білку, барсука, косулю, їжака, почути спів солов'я, іноді можна зустріти оленя, чи навіть вовка. У період гніздування вікові насадження приваблюють велику кількість хижих птахів: осоїда, орла-карлика, підорлика малого, балабана, канюків степового і звичайного, шуліку чорного, яструба великого. Більшість з них занесено до Червоної книги України. Це надзвичайно важлива ділянка для відтворення мисливської фауни, має наукове, природоохоронне та пізнавальне значення.

Поширюється в області відносно новий напрямок «зеленого» сільського туризму – екскурсії по страусиних фермах, попит на які зростає. Ферма «Саванна» знаходиться в селі Ставки Веселинівського району в Миколаївській області являється однією з найбільших в Україні. Щорічно комплекс відвідують гості не тільки з Одеси та Миколаєва, а й з інших регіонів нашої держави. Екотуристи можуть бачити повний цикл виробництва чорного африканського страуса, залюбки спілкуються з екзотичними птахами. У зоологічному куточку можна побачити африканських страусів, шотландського поні, камерунського барана, павича звичайного і його рідкісну різновидність – павича білого, цесарок, алмазних фазанів, курей різних порід (брама, орпінгтон, карликова шовковиста), білок.

«Долина страусів» представляє собою унікальний комплекс, чудове місце для відпочинку сім'єю та в колі друзів. Гості зможуть обрати програму проведення дозвілля, керуючись власними вподобаннями та інтересами. На фермі проводяться екскурсії, організовуються дитячі свята, тут облаштовані дитячі майданчики, є батут, веломобілі, тир, на її території працює ресторан європейської кухні, в якому готують смачні страви із страусятини. Комплекс пропонує відвідувачам широкий спектр розваг – міні-гольф, лазерні поєдинки на відкритій території («Лазертаг»).

Пізнавальні екскурсії на фермі проводить її власник. Він займається розведенням страусів, селекційною діяльністю та інкубацією яєць. В рамках екскурсії можна побачити, як відбувається розвиток страуса від яйця в інкубаторі до дорослої особи. Тут можливо не лише подивитися страусів, а й придбати м'ясо птахів, речі із страусиною шкіри, різноманітну сувенірну продукцію.

Ставку на екзотичну птицю зробили в с. Кременівка Веселинівського району, де розташована страусина ферма «Кременівський страус». Відвідувачам-туристам не тільки розкажуть й покажуть цих птахів, дадуть можливість погратися з ними і погодувати. Тут діє «русская баня», працює фітотанна, прокат баггі, міні-зоопарк та інші послуги для відвідувачів. Налагоджено виробництво виробів із страусів та сувенірної продукції для реалізації як широкого вжитку так і на індивідуальне замовлення, працює кузня, на якій проводяться майстер-класи, гончарня. Господарство дає можливість заробляти на туризмі й жителям навколишніх сіл. Одні організують екскурсії на конях, інші реалізують туристам власну сільгосппродукцію.

Сільський зелений туризм, як специфічна форма відпочинку на селі має широкі можливості використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону. Привабливість регіону додає комплекс рибалки і відпочинку «Золота Підкова» (с. Кандибине Новоодеського району). До послуг відпочиваючих пропонуються облаштовані будиночки, трейлера, альтанки. Основне на комплексі – коні і всі послуги що пов'язані з кіньми: верхова їзда, екскурсії у стайню, весільний кортеж. З розваг доступні: пейнтбол, стендова стрільба, риболовля з містків, є дитячі майданчики, мангали та інше.

Ще один проєкт сільського зеленого туризму у Миколаївській області, це комплекс СЗТ «Рибацька хата» с. Гур'івка, Новоодеського району. Відкриття такої садиби є інвестиційно-привабливим, оскільки в регіоні відсутні даного типу садиби, що забезпечується прибутковістю інвестицій в галузь. Основними цілями зазначеного проєкту є: розвиток сільської економіки, шляхом створення додаткових робочих місць, розвитком сервісної інфраструктури, покращення привабливості регіону, залучення як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Комплекс СЗТ «Рибацька хата» включає: споруди для проживання туристів, етномузей українського побуту, дитячий майданчик, ресторан української кухні та традиційних страв регіону; прогулянковий катер, магазин з рибацьким приладдям, сувенірні кіоски.

Основною гордістю запропонованого сільського дворику має стати «етномузей», який уособлює в собі історію і далеке минуле наших дідів та прадідів, зберігає та розкриває туристам звичаї та традиції українського народу. Пропонуються пішохідні і велосипедні маршрути під керівництвом інструктора. Більше того, «сільський дворик» приваблює не лише для українських, але й іноземних туристів, які мають змогу завчасно забронювати місця, відвідати історичні та визначні місця, ознайомитись з культурою та побутом українського народу.

Тур вихідного дня на устричну ферму «Устриці Скіфії» яка розташована в с. Українка Березанського району, Миколаївської області відмінно підходить для сімейного відпочинку з дітьми, адже є можливість не тільки дізнатися більше про місцевий делікатес, а й відпочити на березі лиману, подихати свіжим морським повітрям. Екскурсія включає розповідь про те, як вирощуються устриці (вони знаходяться на глибині 15-20 метрів, тому як вони ростуть побачити не можливо), які з цих моллюсків вважаються найдорожчим делікатесом, як правильно їсти устриць і з якими напоями це краще робити. Вирощені на фермі устриці є абсолютно екологічним продуктом, адже поруч немає жодного заводу. На березі Гилігульського лиману демонстраційний майданчик представлено білими шатрами, барною стійкою і столиками. Туристи з усієї України приїжджають сюди, щоб продегустувати найсвіжіші устриці під келих прохолодного вина і насолодитися відпочинком в екологічно чистому місці.

Відпочинок в Коблеве Березанського району Миколаївської області відрізняється від інших місць відпочинку на Чорноморському узбережжі можливістю побачити повний процес виробництва натурального вина: від вирощування винограду до розливу вина в пляшки. Під час екскурсії на винзавод «Коблеве» відвідувачі можуть ознайомитися з особливостями смаку натуральних виноградних вин, навчитися тонкощам професійної дегустації, а також дізнатися історію створення унікального виноробного регіону Коблеве.

На дегустації, яку проводять професійні винороби, крім натуральних виноградних вин восьми різних сортів, представлені вермут, коньяк, ігристе і фруктове вино. Щорічно дегустаційний зал винзаводу «Коблеве» відвідують тисячі гостей з України та інших країн, серед яких професійні дегустатори, цінителі якісних натуральних вин.

Останнім часом почав розвиватися зелений туризм і в селі Актово Вознесенського району. Там нещодавно з'явилася сільська садиба, де працюють місцеві жителі, які вчаться приймати, пригощати й розважати гостей. Це пов'язано з тим, що сюди збільшився потік туристів, які хочуть

відвідати місцевий унікальний Актівський каньйон, який входить до списку семи природних чудес України і вважається однією з найстаріших євразійських ділянок суші. Він частина регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя».

Перспективною територією для розвитку сільського туризму у Миколаївській області визначено найпривабливіші об'єкти: с. Красеньке, Ониськове, Голоскове, Тернувате, Велика Мечетня. Ці села розташовані у мальовничих куточках природи, історичних місцях Кривоозерщини. На території Арбузинського району (с. Виноградний Яр) функціонує садиба сільського (зеленого) туризму – «Ферма екзотичних тварин». На території Врадіївського лісового господарства існують два об'єкти природно-заповідного фонду: «Особлива геоботанічна зона «Луканівський ліс» та заказник «Курячелозівське урочище».

Сільський туризм можна розглядати, як проведення вільного часу в сільському середовищі, якому притаманна відповідна забудова, сільський побут, етнокультурний колорит місцевості тощо. Це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі сільський зелений туризм залишається високopersпективною галуззю сфери туризму, має важливе значення для економіки Миколаївської області та України в цілому, приваблює не тільки вітчизняних туристів, а й з багатьох країн світу, сприяє налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків із різними державами. Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення і дає селянам додатковий заробіток, розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й у сфері обслуговування, формує розуміння сільського зеленого туризму, як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону.

Література

1. Дідик Н. В. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України / Н. В. Дідик, О. В. Варшава // Економіка і суспільство. – 2017. – № 9. – С. 763-767.
2. Дрізо В.Г., Царельник О.О., Іваницька Т.І. Козацькі поселення на Миколаївщині. Історія і легенди / В.В. Щукін. – Николаев, 2018.
3. Козацькі поселення на Миколаївщині. Історія і легенди / В. Дрізо, О. О. Царельник. Т.І. Іваницька та ін. / Наук. ред. В. В. Щукін – Миколаїв: Можливості Кіммерії. 2001. С. 6-9.
4. Миколаївська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.mykolaiv-oda.gov.ua/ua/myko/touri/>
5. Степанов В. Ю. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи / В. Ю. Степанов // Актуальні проблеми державного управління. – 2018. – № 1(53). – С. 1-5.
6. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.greentour.com.ua/>

ФЛОРА ЛУГОВЫХ ЦЕНОЗОВ И ТРАВЯНЫХ БОЛОТ ЗАПОВЕДНИКА «ЯГОРЛЫК»

Т.Д. Изверская, В.С. Гендов, Н.Г. Чокырлан

Национальный ботанический сад (институт), Республика Молдова, t_izverskaya@mail.ru

Введение

Изучение флоры луговых ценозов и травяных болот проведено в рамках выполнения плана-задания научно-исследовательских работ Государственного учреждения «Государственный заповедник «Ягорлык» в разделе «Мониторинг биологического разнообразия водных и наземных экосистем Государственного заповедника «Ягорлык». Исследования направлены на выявление видового состава и генофонда лекарственных растений заповедника.

Материалы и методы

При обследовании территорий была проложена сеть маршрутов, по возможности максимально охватывающих имеющееся разнообразие долинных и прибрежных травянистых растительных сообществ. В ходе изучения флористического состава прибрежных сообществ лугов и травяных болот (водно-болотной растительности) в заповеднике «Ягорлык» применялся детально-маршрутный метод изучения флоры на ключевых участках, широко используемый в современной флористике [5].

При проведении флористического обследования в полевых условиях выявлялись произрастающие в данных сообществах легко определяемые виды растений и составлялись списки. Трудно тестируемые в полевых условиях таксоны гербаризировались для последующего определения в камеральных условиях. При критическом изучении видов использованы региональные «Флоры» и «Определители» [1, 5, 8, 9, 15, 17]. Общий список видов составлен с учетом собранного гербарного материала, гербария заповедника «Ягорлык», гербария Национального Ботанического сада (Института) Республики Молдова и литературных данных [2-4, 7, 11, 12].

Номенклатура видов приведена с учетом новейших номенклатурных сводок [10, 18, 19].

Результаты и их обсуждение

Основные сообщества луговой растительности в заповеднике «Ягорлык» – *Elytrigietea herbosa*, *Junceto (gerardii) – Elytrigietea (repens) herbosa*, *Agrostidetum stoloniferae*, *Agrostideteo (stolonifera, gigantea) – festuceta (pratensis) herbosa*, *Poaeto (angustifolia) – lolieta (perenne) herbosa*, *Poaeta (pratensis)*, *Elytrigieto (repens) – lolieta (perenne) herbosa*, *Dactyleta herbosa*, с довольно сильно обедненным разнотравьем. Они занимают очень небольшие фрагменты вдоль акватории Ягорлыкской заводи и по днищам балок. Наиболее широко представлены сообщества с участием *Elytrigia repens*, *Poa pratensis*, *Lolium perenne*, *Dactylis glomerata*. На топких прибрежных частях близ уреза воды местами встречаются фрагменты сообществ сырых и заболоченных лугов с преобладанием *Agrostis stolonifera* и *A. gigantea*. На повышенных частях берегов и по основаниям склонов преобладают сухие луга с господством в травостое *Poa angustifolia*.

Растительность травяных болот (*Phragmitetum australisi*, *Scirpetum tabernaemontani*, *Scirpetum triquetteri*, *Typhaetum angustifoliae*, *Typhaetum laxmannii*, *Bolboschoeneto maritimi*, *Caricetum acutiformisi*) узкими лентами тянется вдоль большей части заводи и образует значительные заросли в верховьях акватории в урочищах «Литвино» и «Балта», а также в урочище «Сухой Ягорлык» вдоль озера и в верхней части урочища. Сообщества *Phragmites australis* явно преобладают по площади, мелкими пятнами встречаются куртины *Thypha angustifolia*, *T. latifolia*, *T. laxmannii*, разрозненными фрагментами *Scirpus tabernaemontani* и *Carex acutiformis*. Эти растения обычно образуют густые монодоминантные заросли, с единичными особями других видов. Вместе с ними на мелководьях встречаются небольшие заросли *Bolboschoenus maritimus*, *Butomus umbellatus*, *Alisma plantago-aquatica*. Изредка встречаются немногочисленные группы *Bidens cernua*, *B. tripartita*, *Epilobium hirsutum*, *Mentha aquatica*, виды рода *Sparganium* (*S. emersum*, *S. erectum*, *S. neglectum*).

Флора лугов и травяных болот не отличается большим разнообразием. В ее составе выявлено 239 видов сосудистых растений, что составляет 28,5% общего флористического состава заповедника. Они представлены 134 родами из 39 семейств, из которых наиболее богаты семейства Asteraceae (36 видов), Cyperaceae (31), Poaceae (30), Lamiaceae (18), Polygonaceae (14), Chenopodiaceae (13), Brassicaceae и Fabaceae (по 11 видов).